

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě

ve věci Mgr. V. S.

A - Závěry šetření

Ve zprávě o šetření ze dne 2. 7. 2014 jsem konstatovala, že se Městský úřad Bruntál dopustil při výkonu kolizního opatrovnictví a sociálně-právní ochrany nezletilé K. V. následujících pochybení spočívajících v tom, že:

- (1) nepoučil stěžovatelku o možnosti podat návrh na svěřeni dívky do péče předběžným opatřením, i když pro to existovaly vážné důvody,
- (2) neposkytl stěžovatelce ve smyslu vyhlášky MPSV č. 473/2012 Sb. poradenství při zabezpečení o dítě se zdravotním postižením a při uplatňování nároků v oblasti mj. dávek pro osoby se zdravotním postižením,
- (3) nesprávně vyhodnotil situaci dívky tak, že se nejedná o ohrožené dítě ve smyslu § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí,
- (4) nezpracoval individuální plán ochrany dítěte,
- (5) nezvládl věc z organizačního hlediska, když spis dostala kolizní opatrovnice až v listopadu r. 2014, ačkoliv již od září se dívka nacházela v péči stěžovatelky na základě předběžného opatření,
- (6) uměle a záměrně chtěl ponechat dívku se zdravotním postižením a s psychiatrickou medikací v režimu předběžného opatření do její zletilosti, aniž pro ni měl připravenou jakoukoliv jinou variantu než bydlení u (nepříbuzné) stěžovatelky, a tím zbytečně a záměrně prodlužoval soudní řízení,
- (7) podal neobjektivní zprávu soudu, když tvrdil, že ze spisu není patrné, že by matka péči o děti dlouhodobě zanedbávala, neboť nesprávně vyhodnotil výpovědi rodinných příslušníků, které hovoří o opaku; soudu ve zprávě nesdělil alespoň jediný názor dítěte, který byl zachycený ve spise Om z července r. 2014,
- (8) hodnocení nejlepšího zájmu dítěte (vyrůstát v biologické rodině) provedl zcela nezodpovědně, bez jakýchkoliv relevantních informací o rodině dívky i o ní samé.

B - Vyjádření úřadu

Starosta města Bruntálu Ing. Petr Rys, MBA, se ke zprávě vyjádřil přípisem ze dne 31. 7. 2015. K výše uvedeným pochybením uvedl následující:

Při sociálním šetření v domácnosti stěžovatelky OSPOD zjistil, že nezletilá K. je v domácnosti na základě dohody s rodiči „povšechně zaopatřena“. Záměrné vedení stěžovatelky k podání návrhu na předběžné opatření neshledal OSPOD

důvodné, a to kvůli existenci dohody mezi rodiči a stěžovatelkou. OSPOD uvedl, že vychází z každodenní praxe, platné právní úpravy a náhledu Okresního soudu v Bruntále. Podle názoru OSPOD se dívka ocitla v péči stěžovatelky v souladu s ustanovením § 881 občanského zákoníku na základě dohody s rodiči. Faktický stav byl dle OSPOD v souladu se zákonem.

S tvrzením o neposkytnutí poradenství OSPOD vyjádřil nesouhlas, neboť v minulosti v rámci poučení žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných se stát pěstouny, poskytl OSPOD stěžovateli zevrubné poučení v této oblasti. V základním poučení žadatelů o náhradní rodinnou péči jsou obsaženy obzvláště informace k uplatňování nároků v oblasti dávek pro osoby se zdravotním postižením.

OSPOD nesouhlasí s hodnocením, neboť dítě dle jeho názoru bylo v péči stěžovatelky na základě „vzájemné dohody“ rodičů a stěžovatelky. V domácnosti stěžovatelky nebyly zjištěny žádné nedostatky. Od září jí byla dívka svěřena do péče předběžným opatřením. Podle metodického náhledu Krajského úřadu Ostrava nejsou děti svěřené do péče jiné osoby než rodiče považovány za ohrožené, nejsou-li k tomu závažné důvody. Ani dohoda rodičů se stěžovatelkou, ani předběžné opatření nedefinují dítě jako ohrožené.

OSPOD uvedl, že jelikož dívku nevyhodnotil jako dítě v ohrožení, nezpracoval ani individuální plán ochrany dítěte.

OSPOD popírá, že by z organizačního hlediska nezvládl výkon kolizního opatrovnictví. Citují: *„Všichni pracovníci oddělení SPOD jsou sociálními pracovníky, kdy 2 pracovníci mají další specializované zaměření. Tedy v žádném případě se pracovníci oddělení nedělí dle výkonu kolizního opatrovnictví.“* Dále pak: *„Pokud došlo následně k předání spisu ... mezi pracovníky v rámci oddělení SPOD, šlo o interní opatření, bez vlivu na činnost SPOD, bez vlivu na výkon kolizního opatrovnictví ... Výkon SPOD byl ... realizován nepřetržitě od měsíce července 2014 až do její zletilosti.“*

OSPOD uvedl, že sledoval nejlepší zájem dítěte, chtěl zaopatřit dívku nejen do její zletilosti, ale taktéž po dosažení zletilosti. Za vhodné řešení považoval svěřením dívky do péče jiné fyzické osoby než rodiče, sanaci rodiny, zajištění pomoci dívce při vyřizování příslušných dávek a invalidního důchodu. OSPOD zastává názor, že účelem pěstounské péče je zajistit dítěti péči v přirozené rodině. Právní úprava proto neposkytuje oporu pro změnu úpravy poměrů, sleduje-li zejména výhodnější finanční zabezpečení. Zájmy dítěte nelze odvozovat od pobírání dávek pěstounské péče, jde především o zabezpečení výchovy, což stěžovatelka řádně činila.

OSPOD nesouhlasí s tím, že by záměrně zapříčinil prodlužování soudního řízení, neboť soud není vázán lhůtami a sám určil termíny jednání.

OSPOD sdělil, že je jeho vyjádření ve zprávě o šetření vytrženo z kontextu. Celé vyjádření zní: *„Vzhledem k tomu, že ze spisu, který nám postoupil OSPOD MěÚ Orlová není patrné, že by matka děti dlouhodobě zanedbávala – první zmínka o nevhodné péči matky je až z června 2014 od zletilé sestry nezl. K.“* Dále uvedl, že názor dítěte prezentoval u soudu dne 25. 11. 2014.

K otázce hodnocení nejlepšího zájmu dítěte OSPOD sdělil, že jde o subjektivní hodnocení. Dále sdělil: „*Jako ne příliš vhodnou vnímáme skutečnost, že Úřad veřejného ochránce práv vstoupil do probíhajícího řízení, probíhajícího výkonu kolizního opatrovnictví MěÚ Bruntál ve vztahu k nezl. dítěti, kdy byl obeznámen pouze s dílčími poznatky, bezprostředními hledisky, nemohl tedy předvídat, zda a jak se bude případ rozvíjet, jaké finální stanovisko kolizní opatrovník zaujme.*“

OSPOD uvedl, že přijal tato opatření k nápravě:

- OSPOD se řídí Standardy kvality sociálně-právní ochrany.
- Stav pracovníků na OSPOD byl dlouhodobě personálně podhodnocený. Díky iniciativě a vlastnímu přičinění OSPOD byl zpracován projekt C2, v jehož rámci byli přijati 3 noví pracovníci na dobu trvání projektu, a díky výši přidělené dotace na činnost OSPOD na rok 2015 budou od 1. 9. 2015 běžnými pracovníky s pracovní smlouvou na dobu neurčitou.
- Intenzivní vzdělávání pracovníků OSPOD. Kromě průběžného vzdělávání absolvovali pracovníci OSPOD v červnu 5denní akreditovaný vzdělávací program v rozsahu 40 vyučovacích hodin.

C - Závěrečné hodnocení

Nadále považuji za pochybení, že OSPOD stěžovatelku nepoučil o možnosti podat návrh na vydání předběžného opatření, kterým by soud svěřil dívku zatímně do její péče, i když pro to existovaly vážné důvody.

Ze spisové dokumentace vyplývá, že sociální pracovnice z Městského úřadu Orlová v dopisu ze dne 27. 6. 2014 informovala sociální pracovníci z Magistrátu města Karviná o tom, že telefonicky kontaktovala stěžovatelku, která by si převzala dívku, a poté podala návrh na svěření do pěstounské péče. Z neznámých důvodů napsala tatáž sociální pracovnice dne 30. 6. 2014 Městskému úřadu Bruntál, že nepůjde o pěstounskou péči, když žádala o prošetření poměrů u stěžovatelky, aby k ní mohla být nezletilá se souhlasem rodičů propuštěna z psychiatrické léčebny na prázdniny. Sociální pracovnice z Městského úřadu Orlová uvádí, že rodiče souhlasí s tím, že nezletilá „chce jít“ ke stěžovatelce. V té době jiný úřad, Magistrát města Karviné, zaznamenal výpověď rodinného příslušníka, že dívka „se nechce vrátit“ zpět k matce. Pokud se dívka bude muset vrátit z léčebny k matce, tak uteče, domů se nechce vrátit, bojí se. Otec uvedl: „*Pokud by mělo dojít k tomu, že by děti byly odňaty z péče matky, vhodným řešením by bylo svěření ... do péče paní S.*“ Matka na Magistrátu města Karviné dne 24. 6. 2014 uvedla, že bude respektovat přání dívky, a pokud se rozhodne být v péči stěžovatelky, bude s tím souhlasit.

Skutečnost, že rodiče souhlasili s tím, že si dívku, která se nechce vrátit domů, převezme z psychiatrické léčebny stěžovatelka, neznamená, že uzavřeli dohodu o svěření dítěte do péče. Stěžovatelka chtěla od počátku, kdy ji oslovila tehdy příslušná sociální pracovnice, pečovat o dívku v rámci pěstounské péče, avšak **pěstounská péče nebyla s rodiči předem projednána.** Tomu odpovídá i dotaz stěžovatelky, zda je povinna matce sdělovat, že podala návrh na svěření dívky do pěstounské péče.

Matka deklarovala, že bude-li si dívka přát žít v péči stěžovatelky, její přání bude respektovat. Otec se svěřením dívky do péče stěžovatelky souhlasil, bude-li ji nutné odejmout z péče matky. Z toho vyplývá, že otec očekával, že bude vydáno soudní rozhodnutí (předběžné opatření) ve věci péče o dítě.

Nezletilá dívka podle tehdejšího OSPOD v rozhovoru ze dne 13. 6. 2014 vyslovila přání „bydlet u paní S. z důvodu nadměrného požívání alkoholu její matkou“. Totéž opakovala dne 1. 7. 2014 v době hospitalizace na psychiatrickém oddělení. Přání bydlet u stěžovatelky není v záznamech upřesněno informacemi, na jak dlouho (zda napořád).

Stěžovatelka od počátku, kdy ji kontaktovala sociální pracovnice z Městského úřadu Orlová, hovořila se sociálními pracovníky o pěstounské péči. Dne 1. 7. 2014 při sociálním šetření v bydlišti stěžovatelky Městský úřad Bruntál zjistil, že by stěžovatelka chtěla mít dívku „již napořád“.

Shrme-li výše popsaná stanoviska všech zúčastněných ke dni 3. 7. 2014, kdy stěžovatelka dívku přebírala z léčebny, musíme konstatovat nejasnosti ohledně možného typu péče o dítě (např. svěřením dítěte do péče jiné osoby, pěstounská péče je zmíněna jen jednou a vzápětí je popřena a další). Sociální pracovníci mají být natolik erudovaní, že laikům (dětem, rodičům či osobám, které chtějí dítě převzít do péče) objasní jednotlivé typy péče o děti a poučí je o vhodném postupu.

OSPOD tvrdí, že při sociálním šetření dne 1. 7. 2014 shledal, že dívka pobývající v domácnosti stěžovatelky je povšechně zaopatřena. To se však nezakládá na pravdě, neboť **dívka v tu dobu v domácnosti stěžovatelky nepobývala**, byla totiž hospitalizovaná. Stěžovatelka ji převzala z nemocnice dne 3. 7. 2014.

Nejen, že mezi stěžovatelkou a rodiči nebyl vyjasněn typ náhradní péče o dítě, ale nebyly dojednány ani základní otázky přímo související s péčí o dítě. Mezi stěžovatelkou a rodiči, zejm. matkou, která do té doby o dceru pečovala, nebyly nijak vyjasněny otázky lékařské péče (např. souhlas se zdravotními úkony, přehlášení k lékařům do nového bydliště, úhrada za léky pro dítě, úhrada dopravy dítěte k psychiatrovi vzdálenému 50 km od bydliště stěžovatelky), ani forma převedení příspěvku na péči pro dítě, který pobírala matka, ani zda po zahájení školního roku bude dívka bydlet nadále u stěžovatelky, která nabídla, že ji do školy bude vozit, a kdo bude cesty do školy hradit. Nadto s dívkou nikdo neřešil, jak si představuje bydlení u stěžovatelky, zda po přechodnou dobu či natrvalo, přitom měla v té době již 17 let.

Nelze přistoupit na právní názor OSPOD, že by svěřenecká smlouva mezi rodiči a cizí osobou o péči o dítě s dlouhodobým charakterem měla spočívat toliko v souhlasu rodičů předat dítě, které se odmítá vrátit domů, do péče této osobě, která se chce stát pěstounem, zatímco otázka pěstounské péče není nijak s rodiči řešena. Obzvláště pak, když je situace v rodině natolik vypjatá, že je v otázce dalšího setrvání dítěte v péči rodiče zaangažovaný stát prostřednictvím OSPOD, který se přímo podílí na hledání vhodného umístění dítěte, a tedy na tom, jaká bude další péče o dítě.

Z výše uvedených důvodů je nesprávné hovořit o tom, že mezi rodiči a stěžovatelkou došlo ke svěřenecké dohodě. Stěžovatelka očekávala, že bude pěstounkou, tuto její „nabídku“ však tehdejší sociální pracovnice rodičům nepředestřela. Z ustanovení § 881 občanského zákoníku¹ vyplývá, že rodiče mohou svěřit jiné osobě péči o dítě a jeho ochranu, výkon jeho výchovy, popřípadě některých jeho stránek, nebo dohled nad dítětem. Nezbytnou podmínkou podle mého názoru je, **aby se rodiče a jiná osoba shodli na tom, o jaký typ náhradní péče se bude jednat.** To se v případě nezletilé K. nestalo.

O tom, že by se snad mělo jednat o dohodu ve smyslu § 881 občanského zákoníku, není v žádném dokumentu zmínka, a to ani ve vyjádření k propuštění z nemocnice, které vydal původní OSPOD dne 3. 7. 2014. Situace nezletilé K. byla závažná, tomu odpovídá i postup původního OSPOD (Městského úřadu Orlová), který trval na tom, že kladné stanovisko k převzetí dítěte vydá až poté, co proběhne v domácnosti stěžovatelky sociální šetření, to znamená, že se nespokojil s tím, že rodiče souhlasí s převzetím dítěte stěžovatelkou.

Stěžovatelka neusilovala o uzavření dohody s rodiči, ani je nekontaktovala, stejně tak rodiče nevyhledali stěžovatelku za účelem uzavření dohody o převzetí péče o dítě. Byl to bývalý OSPOD (Městský úřad Orlová), který oslovil (nepříbuznou) stěžovatelku s dotazem, zda by si dívku nepřevzala z psychiatrické léčebny do péče. Byl to bývalý OSPOD, který od rodičů získal souhlasy s převzetím dívky do péče stěžovatelky a následně pouze na základě souhlasu rodičů bez bližší specifikace, jak budou řešeny potřeby dítěte, o jaký typ, případně o jakou dobu péče se jedná atd., vydal kladné vyjádření k vydání dívky se zdravotním postižením a psychickým onemocněním z psychiatrické léčebny do péče stěžovatelky.

Nadále OSPOD vytýkám, že stěžovatelku nepoučil o možnosti podat návrh na předběžné opatření poté, co dívku převzala do svojí péče. Návrh nakonec podala stěžovatelka bez rady OSPOD na sklonku srpna r. 2014, tedy 2 měsíce po převzetí dívky, a v září r. 2014 s ním uspěla u okresního soudu, čímž získala dívka jistější postavení, na rozdíl od předchozího umístění ke stěžovatelce „na dobré slovo“. Upozorňuji, že tento případ je specifický tím, že **dívka má zdravotní postižení, které ji výrazně omezuje v mobilitě, a také psychické potíže, pro které byla opakovaně hospitalizována na psychiatrickém oddělení.**

Vyjádření OSPOD nezměnilo můj názor na to, že stěžovatelka měla být poučena v této oblasti konkrétně ve vztahu k přijatému dítěti. Názor OSPOD, že splnil tuto povinnost, neboť stěžovatelka absolvovala část kurzů pro budoucí pěstouny, považuji za alibistický.

Nadále trvám na tom, že OSPOD nesprávně vyhodnotil informace ze spisu Om a že měl pro dívku vytvořit individuální plán ochrany. Neměl se zajímat jen o stav domácnosti stěžovatelky, ale především o psychický stav nezletilé, neboť podle výpovědi rodinných příslušníků se jednalo o dítě spadající do kategorie ohrožených dětí podle ustanovení § 6 písm. a) bodu 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí².

¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

² Viz blíže zprávu o šetření.

Matka neplnila povinnosti, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti, což nepříznivě ovlivnilo vývoj dívky, která byla opakovaně (sic!) hospitalizována v psychiatrické léčebně v důsledku nervového zhroucení. Poté, co ji převzala do péče stěžovatelka, se měl OSPOD zajímat o vztah dívky k matce a z něj plynoucích psychických potíží odrážejících nepříznivý vývoj dítěte a měl jí nabídnout pomoc.

OSPOD uvádí, že o ohrožení dítěte se nezmiňovala dohoda mezi stěžovatelkou a rodiči, ani usnesení o předběžném opatření. K „dohodě“ jsem se vyjádřila výše, absenci odůvodnění předběžného opatření nebudu komentovat, jelikož mi nepřísluší komentovat soudní rozhodnutí. V návrhu na svěřeni dítěte do pěstounské péče se uvádí: *„Nezletilá bydlela u matky, která požívá alkohol. V poslední době situace gradovala a vedla k psychiatrickému zhroucení K. a hospitalizaci na psychiatrickém oddělení ...“* Také v návrhu na vydání předběžného opatření popisuje stěžovatelka závažný stav dívky i praktické dopady neexistence soudního rozhodnutí na péči o dívku a rovněž, že matka s ní nekomunikuje.

Individuální plán ochrany dítěte měl obsahovat v souladu s ustanovením § 2 vyhlášky č. 473/2012 Sb.³ zejm. popis příčin ohrožení dítěte, cíle a rozsah opatření k ochraně dítěte (např. pravidelná psychologická pomoc), metody práce s rodinou.

Nadále trvám na tom, že úřad věc nezvládl z organizačního hlediska. Sociální pracovnice Bc. Pražáková argumentovala při místním šetření tím, že spis dokonale nezná, neboť jej obdržela pár dní před nařízením soudního jednání, což je zřejmé i ze spisové dokumentace Om. Její vedoucí uvedla, že to přímo souviselo se soudním řízením. Sociální pracovnice byla v tenzi a argumentovala, že po převedení spisu neměla dostatek času, aby zahájila potřebné kroky v rámci sociálně-právní ochrany do doby nařízeného soudního jednání. Ať již existoval jakýkoliv důvod pro „interní opatření“ úřadu, jsem přesvědčena o tom, že předání spisu v krátké době před nařízením soudního jednání mohlo mít vliv na výkon kolizního opatrovnickví. Smysl interního opatření na úřadě mi uniká. Trvám na tom, že vyjádření OSPOD o tom, že je velmi žádoucí a v nejlepším zájmu nezletilé, aby vyrůstala ve své rodině, je učiněno nezodpovědně a v příkrém rozporu s nejlepším zájmem nezletilé dívky.⁴

OSPOD uvádí, že nejlepší zájem dívky spatřoval v osamostatnění se, aby na ni neměli vliv rodinní příslušníci či další osoby a aby na dalších osobách nebyla závislá. Pokud by OSPOD měl skutečně takový cíl, měl podniknout kroky k jeho realizaci a především se měl ptát po názoru nezaopatřené studující dívky se zdravotním postižením a psychiatrickou medikací, která si přála zůstat v domácnosti stěžovatelky, což později zjišťoval i soud v řízení o svěřeni do pěstounské péče. V další argumentaci odkazují na str. 8 zprávy o šetření.

Pokud jde o moje hodnocení, že OSPOD zbytečně a záměrně prodlužoval soudní řízení, v tomto přijímám argumentaci OSPOD. Trvám však na tom, že chtěl uměle a záměrně ponechat dívku v režimu předběžného opatření do její zletilosti,

³ Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

⁴ Viz blíže strany 6 a 7 zprávy o šetření.

aniž pro ni měl připravenou jakoukoli jinou variantu než bydlení u nepříbuzné stěžovatelky.

V bodě (7) setrvávám na svém hodnocení, citovaná věta neodpovídá spisu. Ze spisu, který OSPOD obdržel, vyplývá, že zanedbávání péče o děti trvá delší dobu v důsledku alkoholismu a psychických problémů matky.

Setrvávám rovněž na svém původním hodnocení, že úřad pochybil, pokud jde o hodnocení nejlepšího zájmu dítěte. Dále uvádím, že do soudního řízení jsem nevstoupila a soudkyni jsem nijak neovlivňovala. Moje iniciativa spočívala pouze v tom, že jsem informovala tajemnici úřadu o probíhajícím šetření a žádala ji o přehodnocení postoje úřadu. Stalo se tak poté, co jsem se seznámila s veškerou spisovou dokumentací. Om, co proběhlo místní šetření na úřadě, kde právničky Kanceláře veřejného ochránce práv hovořily s vedoucí odboru sociálních věcí, s vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí a s příslušnou sociální pracovnící. Pracovnice úřadu nezměnily svůj postoj a odmítaly podpořit pěstounskou péči. Svoji žádost o pomoc adresovanou tajemnici jsem zaslala poté, co právničky Kanceláře veřejného ochránce práv navštívily tehdy nezletilou K., provedly s ní pohovor a taktéž hovořily se stěžovatelkou v její domácnosti. Měla jsem tedy k dispozici veškeré informace pro to, abych mohla tajemnici úřadu požádat o spolupráci.

Opatření úřadu nepovažuji za dostatečná. Vydávám proto závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě

D - Opatření k nápravě

Starostovi města Bruntálu navrhuji, aby:

- seznámil sociální pracovníky vykonávající sociálně-právní ochranu dětí s mojí zprávou o šetření a tímto stanoviskem, aby se do budoucna vyvarovali obdobných pochybení;
- dbal na dostatečné poučení klientů o jednotlivých druzích péče o dítě, podmínkách pro přiznání dávek pěstounské péče a vhodném procesním postupu (podání návrhu na vydání předběžného opatření o svěřeni dítěte do péče a současně návrhu na svěřeni dítěte do pěstounské péče); může vypracovat informační leták;
- zvážil personální postih odpovědných zaměstnanců;
- zvážil omluvu K. V. za to, že jí orgán sociálně-právní ochrany dětí neposkytl dostatečnou podporu v soudním řízení.

Závěrečné stanovisko zasílám starostovi města Bruntál a žádám, aby mi v souladu se zákonem o veřejném ochránci práv sdělil, zda provedl navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovatelce.

Pokud starosta nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudou považovat za dostatečná, podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých

zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem Městského úřadu Bruntál.

Mgr. Anna Š a b a t o v á , Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(stanovisko je opatřeno elektronickým podpisem)